

Titel: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K26

Citation: "Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K26", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K26*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2009 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb31-txr-root.pdf> (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K26

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

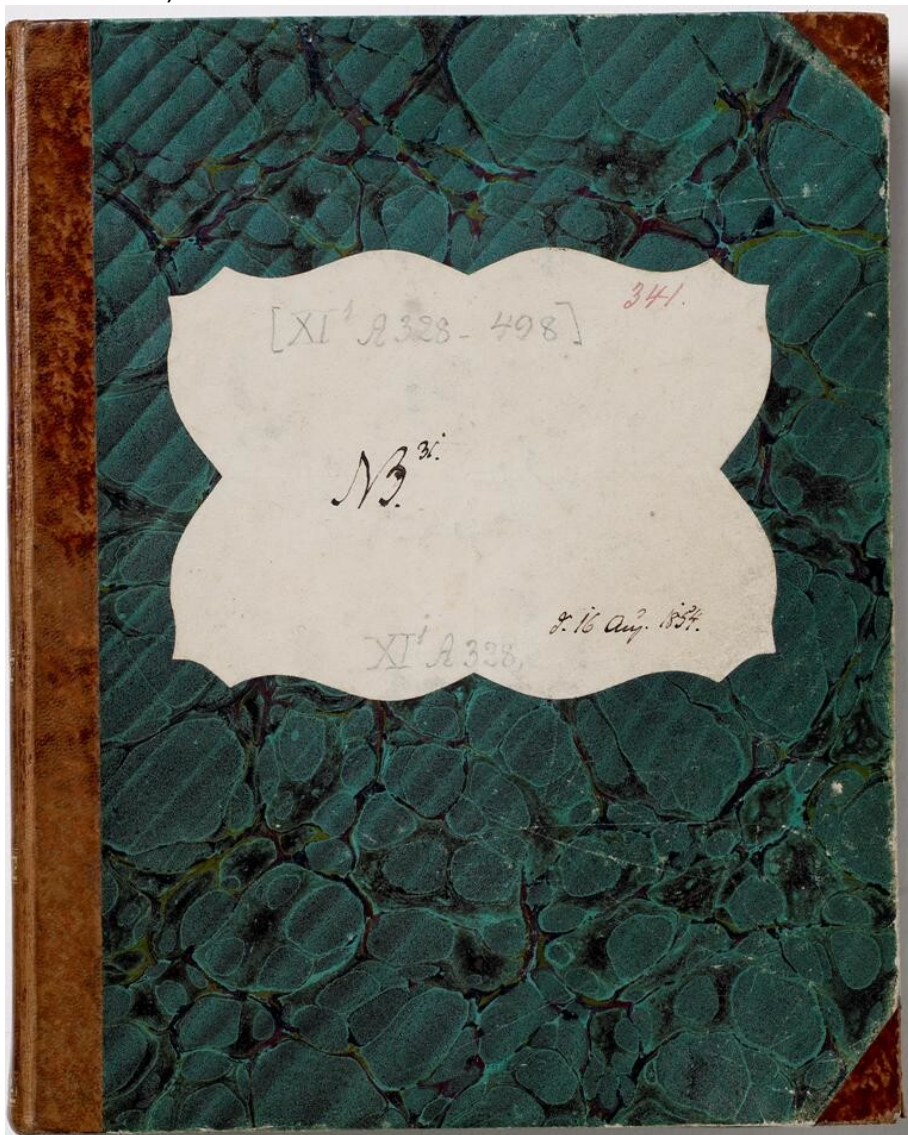
Tekstreddegørelse

1. Manuskriptbeskrivelse
2. Datering og kronologi 10
3. Indhold 11

1. Manuskriptbeskrivelse

Journalen NB31 er en indbundet protokol i kvartformat, af SK mærket »NB.³¹«. Den befinder sig i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kongelige Bibliotek.

- NB31 1 Halvbind med ryg og hjørner af brunt skind og med blankt, grønligt marmoreret overtrækspapir. Tresidet sprængt snit og lilla marmoreret forsatspapir. Ryggen er dekoreret med seks forgyldte mæanderborter. Hæftet med tråd af naturfarvet hørgarn på snore af sejlgarn. Bindets mål er 178 × 223 × 18 mm.* Midt på forpermen er klæbet en rektangulær etiket med bølget kant og påskriften »NB.³¹« samt datoen »d. 16 Aug. 1854.« (se illustration 1).

1. Journalen NB31, etiket på bindets forside

Øverst til højre på etiketten har Henrik Lund med rødt blæk skrevet »341.«, journalens nummer i *L-fort.* Øverst til venstre har udgiverne af *Pap.* med blyant tilføjet optegnelsesnumrene »[XI¹ A 328-498]« og ved datoen »XI¹ A 328«. På forpermens inderside er i øverste venstre hjørne indklæbet en trykt blå etiket med teksten »*Faaes hos | Wm Wanscher, | Kiöbmagergade N^o6 | for _____*«. Øverst til højre på etiketten er med blyant anført protokollens omfang »1½« bog og på stregen efter »for« dens pris »6Ml«. *

Bogblokken består af 140 blade i 4° fordelt på 12 læg (seksterner).^{*} Journalen er fra bl. 5 med blyant pagineret 1-271 på rectosiderne; bl. 140 også på versosiden (s. 272).

Lægfordeling: læg I: 10 blade (seksterner, hvor det første blad er fastklæbet til forpermen, det andet til forsatspapiret; de sidste seks blade er pagineret 1-[12]), læg II-XI: 12 blade (pagineret 13-[252]), læg XII: 10 blade (seksterner, hvor det næstsidste blad er fastklæbet til forsatspapiret, det sidste til bagpermen; pagineret 253-272).

Papir: glat skrivepapir. Mål: 171 × 218 mm.*

Bladene er foldet på langs, således at yderspalten udgør ca. 1/3 af siden. Inderspalten rummer hovedteksten, yderspalten tilføjelser og anmærkninger. Bl. 1-4 er ikke foldet.

Bl. [1r]-[4v] og forsatsbladenes bagsider er ubeskrevet.

Skriften er nygotisk med latinske indslag. Etikettens tekst er skrevet med latinsk hånd. Desuden benyttes latinsk hånd ved latinske og franske ordformer og udtryk samt undertiden som skønskrift i forbindelse med navnestof og overskrifter.

Marginaltilføjelsen NB31:66.a er skrevet rundt om den tidligere tilføjede NB31:66.b, som er adskilt fra den omgivende marginaltekst vha. streger (se illustration 2 i SKS 26, 48). Marginaltilføjelsen NB31:84.a løber over to sider. Hovedparten af journalens overskrifter er helt eller delvis understreget. Stedvis er enkelte ord i den løbende tekst understreget. Overskrifterne i NB31:4, 5, 6, 20, 22, 23, 29, 45, 79, 83, 84, 107 og 140 er adskilt fra teksten ved en skillestreg. Størrelsen af SKs håndskrift varierer en del journalen igennem.

Der er ombøjede bladhjørner (»æselører«) nederst på s. 73/[74] og s. 103/[104].

Optegnelserne i journalen adskilles indbyrdes af dobbeltkors. Hvor en optegnelse indledes på en ny side, sættes der oftest et ekstra dobbeltkors øverst på siden foran optegnelsen. Til intern opdeling af NB31:30, 54, 60, 103 og 117 anvendes to asterisker.

Der er i hele journalen en del mindre korrektioner i form af overskrivninger, sletninger og tilføjelser. Undertiden indvises mindre tilføjelser med kiler eller krøllede parenteser ned i hovedteksten. En større sletning ses i NB31:94 på s. 151 (3 linjer) (se illustration 3 i SKS 26, 68-69). Ophævelse af linjeskift med krøllepareser forekommer i NB31:55 på s. 85 (se illustration 1 i SKS 26, 41) og i NB31:140 på s. 247. Slettede dobbeltkors, hvor en først afsluttet optegnelse videreføres, forekommer i NB31:15, NB31:91 og to gange i NB31:94. SK har rettet sidetallet 271 fra 270.

En enkelt blyantrettelse forekommer på s. [99] i optegnelsen NB31:63, hvor »i« er ændret fra »af«.

Ud for slutningen af hver optegnelse har *Pap.*-udgiverne med blyant noteret optegnelsens nummer i *Pap.* I øverste højre hjørne af bl. [1r] har Henrik Lund skrevet nummeret »341.« med rødt blæk.

Ud for flere optegnelser er der på langs i marginen afsat streger i papiret med et ukendt redskab, måske kanten af en papirkniv. Stregerne markerer ofte afsnit, som Gottsched bringer i *EP.* * Stedvis rummer journalen også svage blyantmærker til markering af problematiske enkeltord. Gennemgående er der desuden med små blækstreger i ydre margin ved papirets kant angivet, når der i teksten var noget, som skulle have opmærksomhed. Til tider ses begge former for markering anvendt sammen.

(*L-fort.* + *B-fort.* 341; KA, A pk. 35; *Pap.* XI 1 A 328-498)

Journalen NB31 er ifølge etiketten på bindets forside taget i brug den 16. aug. 1854. Den er afsluttet senest den 11. okt. 1854, hvor journalen NB32 påbegyndes. Af journalens 162 optegnelser er kun NB31:1 dateret.

Enkelte optegnelser indeholder dog referencer, som muliggør en omtrentlig datering. I NB31:15, der bærer overskriften »Tilfældets Vittighed«, omtaler SK en marskandiser, som averterer i *Adresseavisen* den 5. og 6. sept. 1854 med udlejning af bl.a. »Fortuna-Spil og Stikbækkener«.^{*} I NB31:26, der bærer overskriften »Cours eller Torve-Priis paa Msker«, skriver SK om »det nationale Pensions-Fond«, som blev omtalt i *Fædrelandet* og *Dagbladet* også i begyndelsen af sept.^{*} Endelig sigter SK med sin omtale af »Generalkrigscomissair Neergaard« i NB31:114 formentlig til anmeldelsen af J.V. Neergaards bog *Historisk-factisk Oplysning om vore Stutteriherrers sælsomme Commerce paa Hestenes Gebeet*, Kbh. 1854, som stod i *Berlingske Tidende* den 27. og 29. sept. 1854.^{*}

3. Indhold

»Kan en evig Salighed afgjøres i et Tids Moment, eller kan et Evigt afgjøres i Tid?« (NB31:2; jf. 67). Således spørger SK i journalens første egentlige optegnelse og gentager derved det spørgsmål, som han 10 år tidligere lod Johannes Climacus formulere på titelbladet til *Philosophiske Smuler* (1844). I de år, der er gået, synes SKs interesse for spørgsmålet at have forskudt sig fra et overvejende filosofisk perspektiv til et mere kristeligt, som indbefatter kommentarer til den modvilje, hvormed mennesket nærmer sig en skelsættende afgørelse: »Thi en Evigheds Afgjørelse i Tid er den intensiveste Intensitet, det intensiveste Spring« (NB31:2).

Et fællestræk ved adskillige optegnelser i NB31 er deres kredsen om det udestående med verden, der følger af et radikalt og kompromisløst gudsforhold, præget som det er af ekstreme lidenskaber hinsides den oplyste humanismes idealer om harmonisk livsførelse og en ræsonnabel Gud. »Xstd. aander i dette, at der er Had mellem Gud og Msk.« (NB31:22; jf. 12, 142), konstaterer SK og skildrer Gud som en himmelsk suveræn, der ikke tøver med at gøre brug af sine ubegrænsede magtbeføjelser, ja, som ligefrem kan se sig nødsaget til at anvende »Tortur« (NB31:68) og finde på »at slaae løs paa sin egen Gesandt« (NB31:43) for derigennem at udvikle dennes færdigheder i at hade det menneskelige (NB31:109), så han kan eliminere sin »Egoisme« (NB31:46; jf. 68) og udsondres af »Efterabelsens Masse« (NB31:54). I sin oprindelige skikkelse er den sande kristendom derfor uendeligt fjernt fra »den Art af Labaner og Børster som nu kaldes Xstne« (NB31:123), der blot ønsker »at redigere Alt ind i Middelmaadighed« (NB31:69; jf. 109), og »som æder drikker avler Børn klinker o: s: v:« (NB31:29):

Nei, det nye T.^s Christendom (...) hviler i den Tanke: der er Strid paa Liv og Død mell. Gud og Msk; Gud hader Msket, ligesom Msket hader Gud. Vil Du altsaa være elsket af Gud og elske Gud (og dette er det at være Xsten) saa maa Du blive hadet afskyet forbandet o: s: v: (cfr det nye Testamente). Og Gud hader hele denne Tilværelse, et syndigt Affald fra ham og Oprør mod ham – at være Christen vil derfor betyde at Du paa enhver Maade skal martres. (NB31:29)

Visse optegnelser kendetegnes af en klar dualisme: »Xstd. er ikke en Forjættelse for dette Liv (det er Jødedom) den er Forjættelse for Evigheden – men Lidelse i dette Liv« (NB31:159; jf. 47, 51). Andre optegnelser griber derimod til billedet og kan skildre menneskets splittelse mellem timelighedens fristelser og evighedens belønning som en »Examination« (NB31:31). Et sådant billedsprog bidrager til at underbygge SKs flere gange fremførte bestemmelse af kristendommen som en »Pessimisme« (NB31:32) uden sidestykke i historien. Kristus udtrykte således »den ubetingede Pessimisme, det slet Intet at ville have med den usle, jammerlige, syndige Verden at gjøre uden at blive ihjelslagen, offret« (NB31:146). SK lægger ikke skjul på, at hans eget gudsforhold har påført ham udsigelige lidelser. I en optegnelse med overskriften »Om mig selv« skriver han:

Hvis de Medlevende kunde forstaae, hvorledes jeg lider, hvorledes Styrelsen, om jeg saa tør sige, maltracter mig, er jeg vis paa, det vilde ryste dem saa dybt, at den msklige Deeltagelse gjorde et Forsøg paa (som det stundom skeer i faueur af et Barn, hvem Forældrene mishandle) at fravriste mig Styrelsen. (NB31:52)

SK tilføjer, at en sådan fremstilling ved nærmere eftertanke forekommer ham at være en »Misforstaaelse«, idet han er fuldt forvissat om, at hvad der overgår ham, ikke blot udgår fra Gud, men også har Gud som medlider: »Jeg veed, at Du i Kjerlighed lider med, mere end jeg, uendelige Kjerlighed« (NB31:52). Denne medliden fremhæver SK som et fundamentalt træk ved Guds kærlighed, der evigt vedbliver at elske, men som i kraft af sin uforanderlighed ikke kan skåne den elskede, hvilket Kristi sidste ord på korset bevidner på det forfærdeligste: »Ak, hvad har jeg et Stakkels Msk. ikke i denne Henseende erfaret, denne Modsigelse ikke at kunne forandres og dog at elske, ak, hvad har jeg ikke erfaret, hvad der

hjælper mig til fjernt fjernt at gjøre mig en svag Forestilling om den guddommelige Kjerligheds Lidelse« (NB31:86).

Disse hentydninger til egne erfaringer med Regine er karakteristiske for den erotisering af gudsforholdet, som finder sted i flere af journalens optegnelser, hvor Gud fremstilles som en forfører, der driver sit spil med det mere eller mindre troskyldige menneske: »Ja, o Gud, Du kan spille op med et stakkels Msk! Du fængsler ham som Ingen kan fængsle (...) – og saa, saa narrer Du ham virkelig, Du bringer det dertil, at Alt viser, at Du har narret ham« (NB31:70; jf. 25, 71). Til andre tider skildres Gud i vendinger hentet fra det forborgne stævnemødes erotik: »Der er dog ingen Elsker, der veed saaledes at skjule, hvo den Elskede er, Forstaaelsen med ham, Sammenkomsten og Mødet, ingen som: Gud i Himlene!« (NB31:72) At et sådant stævnemøde mellem Gud og menneske fører andet og mere med sig, end jordiske stævnemøder har for vane, fortier SK dog langt fra. For når Gud »frier til et Msk«, informerer han samtidig den elskede om karakteren af det forestående samliv: »Følgen deraf vil blive, det siger jeg Dig strax, Følgen vil blive, at Du bliver et ulykkelig, jammerfuldt, elendigt Msk, (...) hadet forbandet, forfulgt af Msk, tilsidst narret af mig« (NB31:76). Kan man på de betingelser acceptere Guds kærlighedserklæring, er man i færd med at blive »Aand« og dermed et af de »Jeger« (NB31:151), som udskiller sig fra millionernes anonymitet: »Gud vil have Individet; men Individet vil, enten godmodigt-sympathetisk, eller gavtyveagtigt-underfundigt, altid have Flokken med sig« (NB31:153). Den underfundighed, hvormed mennesket forsøger at indlade sig med Gud, men samtidig slippe fra lidelsen, får SK til at udmale følgende situation:

Hvis jeg var en Hedning og skulde tale græsk, maatte jeg sige: at Gud [har] indrettet det Hele saaledes for at more sig; han morer sig ligesom et Msk. kan more sig ved at sætte Flesk i en Mussefælle og nu see alle Musenes Kunster for at faae Flesket uden at fanges – saaledes morer Gud sig over alle disse Millioner Mskers Spring og Sving og Bøininger o: s: v: for at faae Sandheden fat uden at komme til at lide. (NB31:25)

På den baggrund kan det næppe undre, at man i NB31 finder voldsomme udfald mod »dette Mylder af karakterløse Professorer Præster o: s: v:« (NB31:10), der har glemt, »at det at være Christen væsentlig er at være Missionair« (NB31:17; jf. 18). Den borgerlige præst, »der for ingen Priis vil ud af sit gode Tummerumme«, opretholder af hensyn til sin egen bekvemmelighed »det Skin at Xstd. er til« (NB31:36). Ikke meget tåleligere er dommen over »Docenterne«, der fylder SK med væmmelse, så meget mere som de en dag også vil forgribe sig på ham: »Og naar saa jeg engang er død, hvor ville Docenterne faae travlt for at faae mig og Mit indslaget, hvilken Concurrerere for at sige det Samme, om muligt i en skjønnere Sprogform – som var det det [det] kom an paa« (NB31:77; jf. 44). Docenterne er i den grad SK en »Modbydelighed«, at dersom Helvede ikke fandtes, måtte det ifølge SK opfindes for at kunne straffe især denne faggruppe, »hvis Forbrydelse just ogsaa er saaledes, at den ikke godt kan straffes i denne Verden« (NB31:137). Drøje hug falder der ligeledes til det filosofiske »System«, der i modsætning til den langt mere krævende bestræbelse på at begribe og virkeliggøre sig selv som »Personlighed« er en »plebeiisk Opfindelse; ved Hjælp af Systemet (denne Omnibus) komme Alle med« (NB31:13). En beslægtet dom fælder SK over protestantismen, der kaldes »den raaeste og brutaleste Plebeiisme« (NB31:30; jf. 100).

En omfattende tematik i journalen er kritikken af den tiltagende intellektualisering og historisering, der finder sted i den moderne epoke. »Xstdommen ligger paa ingen Maade i Intellectualitetens Sphære« (NB31:11), betoner SK og påpeger, at kristendommen er standset i »Klogskab« (NB31:158). Ikke mindre kritisk er han i sine kommentarer til den forskning, der ønsker at orientere sig i »dette Mylder af 1800 Aars Historie«, men som i virkeligheden blot »bringer Gud paa 1800 Aars Distance« (NB31:129). Som følge heraf må han også gøre indsigelse mod den fejlagtige forestilling, »at et ungt Msk. skal dannes ved Historien«:

Ak, Herre Gud! Hvad er Historien! Lad os være ærlige og ikke hengive os til den msklige Indbildskhed, at Msk-Slægten er noget saa vigtigt og betydeligt Noget, at dens Historie er saa Dannende. Historien er en Proces. Sjeldent, sjeldent, sjeldent anbringes der en lille Draabe Idee. Saa er Processen den: at omsætte dette i Vrøvl – hvortil bruges stundom Aarhundreder og Millioner x Trillioner (NB31:110; jf. 103, 111).

Til denne forståelse af historien som en »fortsat Fortyndelse« (NB31:60) af det koncentrerede og intense føjer sig en kritik af forestillingen om, at kristendommen op igennem historien bliver stadig mere forklaret og derigennem demonstrerer sin perfektibilitet (NB31:60; jf. 62). Kristen kan man kun blive i kraft af en betingelse skænket af Gud, hvorfor ingen kan være kristen på anden hånd: »At være Aand paa anden Haand er at være aandløs. At være Christen paa anden Haand er: ikke at være Xsten. Den meest uchristelige og meest bestialske Opfindelse er den: at være Xsten i Kraft af at tilhøre et christeligt Samfund« (NB31:50). Afgørende er aldrig »Fædrenes Tro«, men altid kun spørgsmålet om »det nye Testamente, med hvilket hver Slægt har at begynde« (NB31:61). Profanhistorien udgør derfor i princippet en trussel mod kristendommen, fordi den som et konglomerat af »1800 Aars Meninger« indskyder sig som et forstyrrende filter mellem »hver Enkelt og Guds Ord« (NB31:116).

I sin kritik af dannelseskulturen ironiserer SK over, at vi som følge af den tidsmæssige afstand til »Adams Syndefald« opfatter os selv som »rare Msker« (NB31:34). Kritikken får en særlig drejning, når SK betegner

Judas som en »dannet Mand« med forstand på »Livet« og »Profiten« (NB31:44). Gælder det den kristne sandhed, der står i et asymmetrisk forhold til denne verdens fordringer og forventninger, har dannelseskulturens eksponenter i princippet ikke været mindre følgagtige end Judas:

Saa blev det tilsidst med stor Bravour af saadanne Slyngler som Goethe, Hegel, og hos os Mynster foredraget eller dog exseqveret at det at tilfredsstille Tiden var den sande Alvor. Tilsidst forstaaes saa ved Tiden: Bærmen, Pøbelen i en Samtid, thi af den er der jo meest, den er numerisk stærkest. (NB31:99)

Goethe, Hegel og Mynster undlod at korrigerer de anonymiserende tendenser i deres samtid og bidrog derved til afviklingen af det moderne menneskes muligheder for at blive sig selv i pointeret, kristelig forstand: »De Msker, som nu fødes, ere i Forhold til Aand lige saa ubrugelige som Synaale uden Øine. Der fødes ikke Msker, thi de ere uden Subjektivitet« (NB31:114). Et genkommende tema i journalen er netop den udbredte frygt for »at staae som Personlighed ligeover for de Andre« (NB31:62), hvilket – positivt – korresponderer med modet til »at være ene uden Forstaaelse med Andre« (NB31:80), som kristendommen forudsætter hos hvert enkelt menneske: »Hvor ironisk, at ethvert Msk. er lagt an til at være en Atlas, som bærer en Verden – og saa at see, hvad vi Msker ere« (NB31:162). SKs bemærkninger om »det usle Kryb som nu kaldes Msker« (NB31:146) udspringer af bekymringen over den animalisering, der stedse stærkere gør sig gældende, når ingen påtager sig at være en kristen autoritet. Som flokdyr frygter mennesket nemlig af naturen »Afsidshed fra Flokken. (...) Thi Msket er et Dyr, som kan blive Aand, hvilket han qua Dyr naturligviis er endnu mere bange for end for at døe« (NB31:24; jf. 35, 41, 136, 149, 150). Forestillingen om »Bestiet i Msket« (NB31:29) indgår i adskillige optegnelser – vekslende med »bæstisk« (NB31:30, 96), »det Bestialske« (NB31:35) og »Bestialitet« (NB31:54, 73) – og betegner de drifter og egenskaber i mennesket, der ikke bare afslører dets slægtskab med dyret, men undertiden ligefrem gør mennesket endnu mere dyrisk.

NB31 byder på et betydeligt antal selvbiografiske optegnelser. Nøgternt kan SK skildre, hvordan han navnlig i sine yngre år var »temmelig svært oppakket« i form af »Sjelesorg i Retning af min afdøde Fader; Hjertesorg i Retning af det elskede Pigebarn«, men at han på den anden side fandt »saa megen Aands Glæde i min Virken«, at han ikke med rimelighed kan »kalde det Liv jeg førte Lidelse« (NB31:148). Alligevel kan det gyse i ham, når han tænker tilbage på sig selv som ungt menneske –

hvorfra har dog et Msk i en yngre Alder en Bevidsthed, som man skulde synes der behøvedes et langt langt Liv for at vinde – (...). Ak, hvor veemodigt, (...) jeg var aldrig ung; da jeg var en Yngling var jeg et Tusind Aar ældre end en Olding! Og saaledes maa jeg ogsaa, veemodigt, sige mig selv: jeg har dog egl. aldrig været Msk! (NB31:103)

SK medgiver da også sine kritikere, at han er et aldeles upraktisk menneske, der ikke har forstået at fremme sin sag og for så vidt slet intet duede til i denne verden – fraset et enkelt forhold: »Ak, ja, jeg duer nemlig kun til Eet – og har i denne Henseende maaskee endog en ganske eminent Genialitet – jeg duer kun til: at elske; saaledes er jeg aldeles til Overflod, en reen Luxus Gjenstand i denne praktiske Verden« (NB31:88).

I en af sine optegnelser om Sokrates reflekterer SK over den ufrivillige ironi, der ledsager den sokratiske ironi og kan skygge for det faktum, »at det paa samme Tid er paa Liv og Død han handler« (NB31:94). Liv og tænkning, eksistens og anskuelse lader sig ikke adskille, men forudsætter og betinger hinanden – også i SKs eget tilfælde: »Mit Liv udviser efter en ringere Maalestok noget Lignende. Thi min personlige Existeren er meget mere værd og noget ganske anderledes Anstrengende end mine Skrifter« (NB31:94). SK har dermed givet sin eftertid den bedst tænkelige selvbiografiske begrundelse for at beskæftige sig med hans person og interessere sig for hans biografi; men han har tillige fremhævet den mangel på naturgivne proportioner, der kendetegner det sande geni, gør ham ulykkelig og i grunden ubegribelig:

Jeg forekommer mig selv som et Barn. (...) Dette hører nemlig med til det Geniale og hænger sammen med eller er medvirkende til det Melancholske, Ulykkelige som er uadskilleligt fra det Geniale. Det Geniale er en uproportioneret Sammensætning. Det er forsaavidt et træffende Billede om det Geniale hvad Goethe siger om Hamlet: han er en Egekjerne plantet i en Urtepotte. Saaledes er det Geniale: en Overvætteshed og saa ikke Kræfter til at bære det. (NB31:124)